

552 с.; 13. *Орлова І.В.*, (2019). Організаційно-методичні аспекти контролю фінансового стану торговельних підприємств. Книга; 14. *Гнатишин І.А.*, (2017). Організаційно-методичні аспекти контролю фінансового стану торговельних підприємств в умовах ринкової економіки. Книга.

1. *Kuzmenko L. V., Kuzmin V. V., Shapovalova V. M.* (2003) Financial management: Study guide Kherson: K-89 Oldi-plus, r. 240 p.; 2. *L. V. Dikan* (2008). Financial and economic control. Study guide. — Kharkiv, KhNEU, 346 p.; 3. *Tarasjuk M.V.* (2010) The state of controlling in the network trade business / Bulletin of the Berdyan University of Management and Business No. 2(10) pp. 69-75; 4. Economic analysis: Education. manual / Edited by M. G. Chumachenko (2003). Kind. 2nd, revision. and additional K.: KNEU, 556 p.; 5. State financial control: Teaching method. manual for self studied disciplines / N. S. Vitvytska, I. Yu. Chumakova, M. M. Kotsupatrii, M. T. Fenchenko. (2003). K.: KNEU, — 408 p.; 6. *Vitvytska N. S., Kuzminska O. E.* (2000). Control and revision: Teaching method. self-help manual studied disc. K.: KNEU, — 166 p.; 7. *Zhulega I. A.* (2006). Methodology of the analysis of the financial state of the enterprise: monograph. St. Petersburg, — 235 p.; 8. Enterprise economics: Textbook / Ed. K. S.F. Pokropyvny: KNEU, (2003). 608 p.; 9. *Kramarenko G.O., Chorna O.E.* (2009) Financial Management. Textbook 2nd edition. - K.: Center of educational literature, - 520 p.; 10. *Obushchak T.A.* (2008). The main methodical directions of assessing the financial condition of trading enterprises / Actual problems of the economy. No. 12(90). P. 99 — 106; 11. *Monk E.V.* (2003). Economic analysis: Textbook Kyiv: TsUL, - 412 p.; 12. Analysis of economic activity / By editor. Barabash N. (2002) Kyiv: KNEU, - 552 p.; 13. *Orlova I.V.*, (2019). Organizational and methodical aspects of control of the financial condition of trading enterprises. Book; 14. *Hnatyshyn I.A.*, (2017). Organizational and methodical aspects of control of the financial condition of trading enterprises in the conditions of a market economy. Book.

УДК: 338.45:664:330.341.1

І.М. Аренович

DOI: 10.36919/2312-7812.4.2023.91

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті розкрито сутність інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості. Узагальнено особливості діагностики інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості, до яких віднесено: ринкову конкурентоспроможність (оцінювання поточної та потенційної частки ринку підприємства, а також його здатність конкурувати з іншими підприємствами галузі); фінансову стабільність (аналіз фінансових показників підприємства, зокрема, загальна доходність, рентабельність активів та капіталу, оборотність активів); технологічну оснащеність (дослідження рівня технічного обладнання та здатності підприємства впроваджувати нові технології та інновації); управлінський потенціал (оцінка кваліфікації та досвіду керівного складу підприємства, а також його здатність приймати ефективні управлінські рішення); інвестиційні можливості (дослідження ринкових тенденцій у галузі та визначення інвестиційної привабливості підприємства); правові та регуляторні умови (норми права та регуляторних вимог, пов'язаних функціонуванням підприємств харчової промисловості). Наведено обсяги реалізованої продукції підприємствами харчової промисловості за видами діяльності у 2020-2022 рр. Розкрито основні проблеми ведення бізнесу в умовах повномасштабної воєнної агресії в Укра-

їні: зростання цін на сировину, складнощі із логістикою, брак оборотних коштів, зменшення попиту на продукцію, державне регулювання курсу валют, брак палива, брак робочої сили, пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій, корупція, проблеми з електроенергією, водопостачанням та опаленням. Наведено основні галузі України, які мають потужний інвестиційний потенціал та узагальнено проблеми інвестиційної привабливості підприємств харчової промисловості.

The article reveals the essence of the investment potential of food industry enterprises. The peculiarities of diagnosing the investment potential of food industry enterprises are summarized, which include: market competitiveness (estimation of the enterprise's current and potential market share, as well as its ability to compete with other enterprises in the industry); financial stability (analysis of financial indicators of the enterprise, in particular, total profitability, profitability of assets and capital, turnover of assets); technological equipment (study of the level of technical equipment and the ability of the enterprise to introduce new technologies and innovations); management potential (assessment of the qualifications and experience of the company's management, as well as its ability to make effective management decisions); investment opportunities (research of market trends in the industry and determination of the investment attractiveness of the enterprise); legal and regulatory conditions (legal norms and regulatory requirements related to the functioning of food industry enterprises). The volumes of products sold by food industry enterprises by type of activity in 2020-2022 are given. The main problems of doing business in the conditions of full-scale military aggression in Ukraine are revealed: rising prices for raw materials, difficulties with logistics, lack of working capital, reduced demand for products, state regulation of exchange rates, lack of fuel, lack of labor, damage to property or goods as a result of hostilities, corruption, problems with electricity, water supply and heating. The main branches of Ukraine, which have a strong investment potential, and the problems of investment attractiveness of food industry enterprises are summarized.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, підприємства харчової промисловості, особливості, інвестиційна привабливість, інвестиції, діагностика.

Keywords: investment potential, food industry enterprises, features, investment attractiveness, investments, diagnostics.

Постановка проблеми. Наразі питання інвестицій є актуальним як для України, так і для більшості країн світу. Україна перебуває у фактичному стані технічного дефолту, який може свідчити про падіння ділової активності та призупинення розвитку економічних процесів, що обов'язково позначається на фінансовій стабільності реального сектору економіки [1], з огляду на те, що достатній обсяг фінансових ресурсів (зокрема, інвестиції) для забезпечення стратегічного розвитку є запорукою відновлення та модернізації матеріально-технічної бази підприємств, забезпечення конкурентоспроможності національної харчової промисловості, стабільності та економічного розвитку країни [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання сутності та оцінювання інвестиційного потенціалу досить детально розглядалися науковцями Гриньовою В.М., Бережною І.Ю., Бочаровим В.В., Єпіфановою І.Ю., Королем В.С., Русавською А.В., Сабліною Н.В., Федоніним О.С. Проте розкриття особливостей діагностики інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості потребують подальшої наукової розвідки.

Метою статті теоретико-методичне обґрунтування сутності інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості та особливостей проведення його діагностики.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція України у світову економічну спільноту підвищує увагу до інвестиційної привабливості підприємств, яка є однією з ключових характеристик, що зумовлює залучення підприємством інвестицій. Харчова промисловість — одна з провідних і найбільш інвестиційно привабливих галузей не лише агропромислового комплексу, а й усього національного господарства України, яка поєднує виробництво та промислову переробку сировинних ресурсів рослинного та тваринного походження з реалізацією готової продукції. Перевагою продукції харчової промисловості України, у порівнянні з іншими країнами світу, є її екологічність, що забезпечується національними традиціями. Харчова промисловість завжди вважалася для України пріоритетною та стратегічно важливою галуззю, здатною забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й вагоме місце держави серед інших країн-лідерів із виробництва продуктів харчування [3, с.189-190].

Аналіз інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості дозволяє оцінити його здатність залучати та використовувати зовнішні інвестиції для розвитку бізнесу, зокрема, здатність реалізовувати реальні інвестиційні проекти (капіталовкладення), спроможність залучати зовнішні інвестиції (інвестиційна привабливість) та можливість здійснювати фінансове інвестування в якості додаткового джерела прибутку (рис.1).

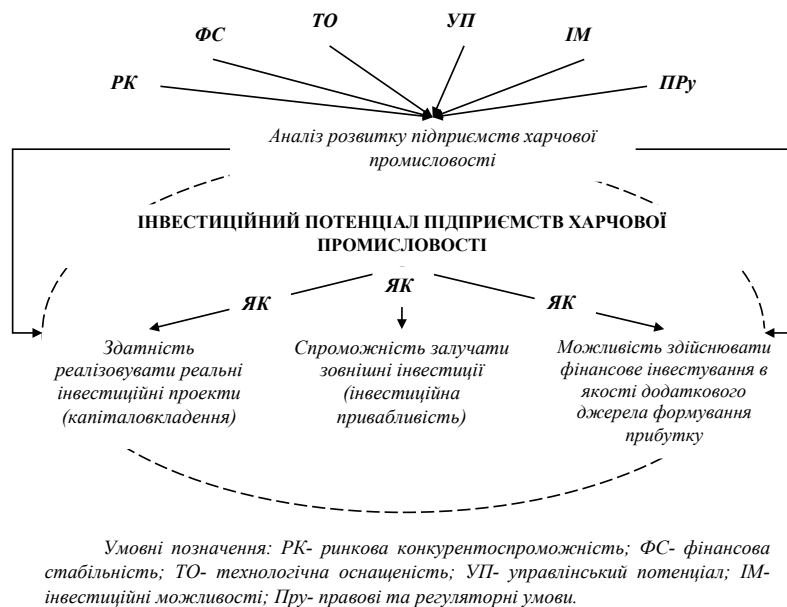

Рис.1. Інвестиційний потенціал підприємств харчової промисловості, як здатність залучати та використовувати зовнішні інвестиції для розвитку бізнесу (розробка автора)

Основними аспектами, які слід врахувати під час діагностики інвестиційного потенціалу підприємства харчової промисловості, є:

- ринкова конкурентоспроможність: оцінювання поточної та потенційної частки ринку підприємства, а також його здатність конкурувати з іншими компаніями у галузі. Дослідження тенденцій зростання галузі та визначення, наскільки підприємство може скористатися можливостями для розширення своєї частки ринку;
- фінансова стабільність: аналіз фінансових показників підприємства, зокрема, загальна доходність, рентабельність активів та капіталу, оборотність активів, тобто визначення, наскільки підприємство фінансово стійке та здатне залучити та використувати інвестиції;
- технологічна оснащеність: вивчення рівня технічного обладнання, яке використовується на підприємстві, а також його здатність впроваджувати нові технології та інновації, тобто, наскільки підприємство готове інвестувати у сучасні виробничі процеси з метою покращення якості продукції;
- управлінський потенціал: оцінка кваліфікації та досвіду керівного складу підприємства, а також його здатність приймати ефективні управлінські рішення. Дослідження кадрової політики підприємства та його потенціалу для залучення та утримання кваліфікованих фахівців;
- інвестиційні можливості: дослідження ринкових тенденцій у галузі та визначення можливостей для інвестицій, які можуть бути доступними для підприємства. Аналіз потенційних напрямків розвитку, таких як: розширення виробництва, розробка нових продуктів чи інноваційних процесів;
- правові та регуляторні умови: вивчення законодавства та регуляторних вимог, пов'язаних із харчовою промисловістю. Оцінка ризиків та можливих наслідків змін у правовій сфері на діяльність підприємства.

У результаті аналізу інвестиційного потенціалу підприємства харчової промисловості можна визначити його привабливість для інвесторів, що дозволить розробити стратегію використання зовнішніх інвестицій для розвитку бізнесу. У табл.1 представлено обсяг реалізованої продукції підприємствами харчової промисловості за видами діяльності протягом 2020-2022 рр..

Таблиця 1

Обсяг реалізованої продукції підприємствами харчової промисловості за видами діяльності у 2020-2022 рр., млн грн, без ПДВ та акцизу

Вид діяльності	Код за КВЕД-2010 / Code of CTEA-2010	Роки		
		2020	2021	2022
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10–12	571772,9	679662,2	595910,9
Виробництво харчових продуктів	10	480739,6	585094,0	522200,9
Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	10.1	81128,4	102045,3	109175,9
Перероблення та консервування риби, ракоподібних і молюсків	10.2	6610,9	7896,6	7328,3

Перероблення та консервування фруктів і овочів	10.3	19803,9	23786,8	19944,5
Виробництво олії та тваринних жирів	10.4	160019,0	196485,6	167381,9
Виробництво олії та тваринних жирів	10.41	153366,9	186561,4	155477,9
Виробництво маргарину і подібних харчових жирів	10.42	6652,1	9924,2	11904,0
Виробництво молочних продуктів	10.5	60541,5	63562,3	61059,0
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів	10.6	21453,4	26072,9	25496,1
Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості	10.61	15893,1	18027,4	16788,1
Виробництво крохмалів та крохмальних продуктів	10.62	5560,3	8045,5	8708,0
Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	10.7	36317,4	46794,2	34960,3
Виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання	10.71	19970,3	26586,0	21451,9
Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання	10.72	15436,7	19121,8	12514,0
Виробництво макаронних виробів та подібних борошняних виробів	10.73	910,4	1086,4	994,4
Виробництво інших харчових продуктів	10.8	69860,6	89901,5	75071,4
Виробництво цукру	10.81	12142,4	20125,5	22148,1
Виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів	10.82	22132,9	28938,5	14791,1
Виробництво чаю та кави	10.83	9083,1	9507,0	8794,5
Виробництво прянощів і приправ	10.84	9543,9	11493,1	10639,5
Виробництво готової їжі та страв	10.85	7489,7	9257,8	7838,4
Виробництво дитячого харчування та дієтичних харчових продуктів	10.86	998,5	1156,8	1080,4
Виробництво інших харчових продуктів, н.в.і.у.	10.89	8470,1	9422,8	9779,4
Виробництво готових кормів для тварин	10.9	25004,5	28548,8	21783,5
Еалізованої продукціїВиробництво напоїв	11	61580,4	67011,3	61872,0
Дистиляція, ректифікація та змішування спиртних напоїв	11.01	12128,5	13877,4	13752,9
Виробництво виноградних вин	11.02	3252,5	3641,5	2124,2
Виробництво пива	11.05	24214,0	23366,9	22745,4

Виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки	11.07	19044,7	23654,5	20095,7
Виробництво тютюнових виробів	12	29452,9	27556,9	11838,0

Джерело: за даними [4]

Харчова промисловість посідає важливе місце у промисловому комплексі України. Так, у 2022 р. питома вага харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів склала 21,3% у загальному обсязі реалізованої промислової продукції. Збільшення у порівнянні із 2021 р. склало 2,4%. Найбільшу частку реалізованої продукції займають харчові продукти (18,6%), а саме олія та тваринні жири (5,9%) і м'ясо та м'ясні продукти (3,9%) [4]. За даними досліджень та опитувань, проведених Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій у 2022 р., підприємства харчової промисловості демонструють найкращі результати роботи: 17% опитаних працюють на 100% і більше порівняно з довоєнним періодом. Також 44% підприємств харчової галузі працюють на 75-99% у порівнянні з довоєнним періодом. Отже, у 2022 р. сумарно працювало майже на повну чи повну потужність 61% представників харчової промисловості [5].

Основними проблемами ведення бізнесу під час війни є: зростання цін на сировину, складнощі із логістикою, брак оборотних коштів, зменшення попиту на продукцію, послуги, державне регулювання курсу валют, брак палива, брак робочої сили, пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій, корупція, проблеми з електроенергією, водопостачанням та опаленням [5].

За офіційними даними Міністерства економіки на початку жовтня 2022 року до уряду щодо майбутніх інвестицій в Україну надійшло понад 250 заявок [6]. За три місяці роботи інвестиційної платформи Advantage Ukraine надійшло більше ніж 500 запитів стосовно можливостей інвестування в Україні, а також пропозицій проєктів та торговельної співпраці [7].

В Україні визначено 10 основних галузей, які мають потужний інвестиційний потенціал [8]:

1) Оборонно-промисловий комплекс (43 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Задоволення потреб сил безпеки та оборони задля захисту держави майбутньому.

2) Металургія та металообробка (26 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Найбільш краще в Україні розвинена чорна металургія (виробництво сталі, чавуну, прокату тощо).

3) Енергетика (177 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). В Україні є можливість генерувати «зелені» електричні потужності та «зелений» водень.

4) Природні ресурси (5,6 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Україна є одним із регіонів світу, які найбільш насичені мінеральними ресурсами.

5) Агропромисловий комплекс (34 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Сільське господарство є основним елементом агропромислового комплексу України.

6) Логістика та інфраструктура (123 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Україна має вигідне та важливе транзитне географічне положення.

7) Промислове виробництво (16 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Найвищу питому вагу в промисловості України займають електроенергетика, чорна металургія, машинобудування, хімічна та харчова промисловості.

8) Деревообробка та меблеве виробництво (5 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). У нашої країни наявні всі можливості стати фабрикою меблів континенту.

9) Фармацевтика (19 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Дана галузь є одним із лідерів інвестицій та має великий потенціал. Українські фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам.

10) Інноваційні технології (11 млрд дол. США інвестиційного потенціалу). Україна — це одна з перших країн, в якій перетворили більшість офіційних та державних документів на діджитал-рішення. Також варто відзначити, що в Україні близько 240 тисяч фахівців, зайнятих в ІТ-сфері. І саме сектор ІТ зазнав найменших втрат від війни — зберіг 95% обсягів контрактів [8]. Позитивними змінами, які покращили бізнес-клімат в Україні, є надання їй статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування мит та квот на український експорт, «транспортний безвіз». Серед негативних факторів — повномасштабну військову агресію росії проти України, атаки на українську енергосистему [8; 9].

Крім того, залишаються проблеми інвестиційної привабливості підприємств харчової промисловості, які включають наступні аспекти:

- низька рентабельність: харчова промисловість має низьку маржу та високу конкуренцію, що призводить до скорочення рентабельності підприємств;

- змінність попиту: харчова промисловість часто піддається коливанням попиту, що впливає на виробничі потужності підприємств і призводить до нерентабельного виробництва;

- високі вимоги до якості та безпеки: клієнти стають все більш вимогливими щодо якості, безпеки та здорового харчування, вимагаючи від підприємств харчової промисловості використовувати дорогі технології і наукові розробки;

- високі витрати на дослідження та розвиток: ринок харчової промисловості постійно розвивається, що вимагає регулярного впровадження нових технологій, досліджень та інновацій;

- ризик конкуренції: ринок харчової промисловості дуже конкурентний з великою кількістю гравців, що ускладнює залучення нових інвесторів і підвищує ризик неблагодолуччя;

- вплив регулювання: харчова промисловість піддається суворому регулюванню з боку держави, яке може включати велику кількість обмежень та вимог щодо якості, безпеки та виробництва, а це може створювати складнощі для підприємств та знижувати їх інвестиційну привабливість.

Загалом, інвестори можуть бути непевні щодо інвестицій в харчову промисловість через виклики, пов'язані з рентабельністю, змінністю попиту, високими вимогами до якості та безпеки, високими витратами на дослідження та розвиток, конкуренцією та регулювання. Однак, враховуючи потенціал ринку, попит на харчові продукти та усвідомлення потреби щодо здорового харчування, інвестиції в цей сектор є вигідними, що і визначає безпрограшну сферу їхнього освоєння у майбутньому.

Висновки. Отже, діагностика інвестиційного потенціалу підприємств харчової промисловості дозволяє визначити їх привабливість для інвесторів та має враховувати:

визначення ринкової конкурентоспроможності підприємства, його фінансової стабільності, рівня технологічної оснащеності, визначення управлінського потенціалу, інвестиційних можливостей та, насамкінець правових та регуляторних умов.

1. *Гурочкіна В. В.* (2020) Інвестиційне забезпечення розвитку промислових підприємств в економіці емерджентного типу. Підприємництво та інновації.. Вип. 11-2. С. 3-22; 2. *Шергіна Л. А., Жемба А. Й., Пономарьова Ю. І.* (2017) Аналіз тенденцій і перспектив розвитку підприємств харчової промисловості України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.. № 875. С. 181-187; 3. *Томашевська А. М.* (2020). Аналіз джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств харчової промисловості. *Modern Economics*. 2020. №19С. 189-193. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-31](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-31); 4. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html; 5. *Кузяків О., Ангел Є., Гулік А., Федець І.* (2022) Український бізнес під час війни. ІЕД. Нове щомісячне опитування підприємств. Випуск 4. Київ,. с. 7-29. URL: https://investincherkasyregion.gov.ua/sites/default/files/nove_shchomisyachne_opytuvannya_pidpr_yemstv.pdf; 6. Чому варто інвестувати в Україну? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693386/> ; 7. Інвестування в Україну під час війни. URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-3272>; 8. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>; 9. *Trusova N., Hryvkivska O., Kukina N., Kotvytska N., Makarenko P. and Pilyavsky V.* (2023) Optimal Criteria of Investment Potential in Innovation Cycles of the Economic System of Agro-Industrial Enterprises. *Economic Affairs*, Vol. 68 (Special Issue), pp. 869-880, May. URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n2sz7.pdf>
1. *Gurochkina V. V.* (2020) Investment support for the development of industrial enterprises in the emerging economy. *Entrepreneurship and innovations*. Vol. 11-2. P. 3-22; 2. *Shergina L. A., Zhemba A.Y., Ponomaryova Yu.I.* (2017) Analysis of trends and prospects for the development of food industry enterprises of Ukraine. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and development problems*. No. 875. P. 181-187; 3. *Tomashevskaya A. M.* (2020). Analysis of sources of financing of investment activities of food industry enterprises. *Modern economy*. 2020. No. 19S. 189-193. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-31](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-31); 4. State Statistics Service of Ukraine. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/pr/orp/orp_u/arh_orp_u.html; 5. *Kuzyakiv O., Angel E., Gulik A., Fedets I.* (2022) Ukrainian business during the war. *IED New monthly survey of enterprises*. Issue 4. Kyiv,. with. 7-29. URL: https://investincherkasyregion.gov.ua/sites/default/files/nove_shchomisyachne_opytuvannya_pidpr_yemstv.pdf; 6. Why should you invest in Ukraine? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693386/>; 7. Investing in Ukraine during the war. URL: <https://trans.info/ua/investuvannya-v-ukrayinu-pid-chas-viyny-3272>; 8. Country of opportunities: why an investor will come to Ukraine. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997/>; 9. *Trusova N., Hryvkivska O., Kukina N., Kotvytska N., Makarenko P. and Pilyavskyi V.* (2023) Optimal criteria of investment potential in innovative cycles of the economic system of agro-industrial enterprises. *Economic affairs*, vol. 68 (Special Issue), p. 869-880, May. URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv68n2sz7.pdf>